

שאר בני הבקר שעמדו בניסוי זה. לגבי קצב הגדילה לא נתגלו הבדלים של ממש בין צאצאי שארולה לבין הפריזיים הטהורים. תומצת מהירחון „אגריקולצ'ר", חוברת ספטמבר 1964 ע"י מ. פפר מנהל מדור המקנה לבשר

בבואנו לסכם את תוצאות הניסויים האלה אפשר לומר שהטבח של צאצאי ההכלאה בשארולה (באמהות פריזיות) עולה בטיבה על כל השאר, וגם על אלו של הגזע הפריזי הטהור. בני הכלאיים שארולה×פריזי מצטיינים גם בכר שר ניצול המזונות, העולה ב־10% על זה של

קרא, חשוב עשה!

(תדריך לחודש פברואר)

הקדמה

לשמש חומר ריפוד אידיאלי, ונהפוך הוא — הם מוסיפים רטיבות למרבץ הבהמות, שהינו בלא־הכי רטוב מההפרשות השונות. ומאי התוצאה? תוספת זו של „חומר ריפוד" מהאיבוס גורמת לאחת מן השתיים: או שהיא מעלה את הרטיבות במקום המרבץ, או שהיא מחייבת הוספת חומר ריפוד אמיתי, כגון קש, שכידוע אינו מצוי בשפע ברוב המשקים. אין כל צורך להתריע שוב על ההפסד במזון מרוכז, המצוי בכליל הכללי הזה!

אך, מלבד זאת — אפילו „מתרוקן" האיבוס, פחות או יותר, הרי, לדעת, התועלת, בייחוד מאותו חלק של המנה הנאכל רק כעבור שעות רבות מההגשה, היא קטנה ביותר. והעבירה על „בל תשחית" היא לא רק לגבי התחמיץ, שכידוע נפגם מחמת היותו גלוי להשפעת האוויר, אלא גם לגבי שאר מרכיבי המנה — הירק, השחת והמזון המרוכז, כיוון שטעימותם פוחתת ונפגמת מחמת הרטבתם, בטרם מגיע תורם להיאכל, — ברוק הבהמות ונשיפותיהן, המקנים ריח בלתי נעים ואף דוחה.

שיטה זו בהגשת המזון התאזרחה בעקב אי־קשירת הבהמות לעת הארוחות של מספוא גס. יש להדגיש ששיטה זו בדרך כלל אינה מתקבלת על הדעת כל עיקר היא בלתי רצויה, כיוון שבכל עדר מופיעים „מעמדות" שונים מבחינה חברתית, וידוע לכולנו שבנות המעמד העליון נחדדות כל הזמן ממקום למקום, אוכלות את החלקים הטובים יותר שבמנה ומפריעות לאחרות לאכול במנוחה.

בחודש זה תלויה ההזנה בחסדי מזג האוויר בעיקר: המספוא הירוק מתחיל לצמוח במרץ אביבי, אך ימי הגשם והברץ שלאחר כך עדיין מתבלים בהספקה הסדירה. יש לזכור שהירק בעונה זו עודנו עסיסי מאוד (גם זה תלוי במזג האוויר) ומשום כך שרירים וקיימים לגבי מספוא זה כל הכללים שהזכרנו בחודש שעבר. אם ההספקה של ירק חורפי היא רצופה ומצוייה בשפע יש להרכיב את מנת המזון המרוכז בהתאם.

שיטת הזנה

היות ובסוף עונת הגשמים עומדים לרשות הבוקר סוגי מזונות שונים, כגון — ירק, תחמיץ, ושחת, כדאי אפוא לשים לב לטאכניקה של הגשת המזון. לעתים קרובות נזדמן לי לראות איבוסים, בהם ערוכים ביחד ובערבוביה — מספוא ירוק, תחמיץ (לפעמים אף תחמיצים שונים), שחת וגם מזון מרוכז. תופעה זו שכיחה ביותר מאז המעבר מרפת עמדות לסככה. מצד־קיים נהוג זה בנימוק שהמנה המעורבת הזו נאכלת בדרך כלל במשך היממה, עד תומה. אולם, כשמס־תכלים באופן יסודי יותר בסביבת האיבוס קל לתיווכח שבתוך הרפד מתגולל חלק לא קטן של „תערובת" מזונות זו. ברור שהנזק הוא מרובה: חלק מהמזון — כל הנזרק מהאיבוס אינו ממלא כלל את תפקידו, שהינו — הספקת חומרי־מזון לבהמה, וזה גורר אחריו, כמובן, חסרון־כיס. נוסף לזה, הרי המזונות העסיסיים אינם עשויים

(דבר זה מחייב שהשוקות יהיו תמיד במצב תקין ומלאות מים נקיים) ויחזרו לסיים את הארוחה. אין לי ספק שבדרך זו נוכל להפיק מהמזון תועלת רבה יותר; אמנם סדר זה יחייב עבודה נוספת, אבל הנני משוכנע ששכר עבודה זו יוחזר במלואו.

להספקת מירשתיה

1. במשקים אחדים יוצא הבקר למרעה; כשהוא חוזר הביתה, הרי גם במקרים שמצויים מים במרעה ממהרות הבהמות אל השוקות. בתנאים אלה אין השוקות האוטומטיות מתאימות לתפקידן, כי אין הן מספקות את המים בכמויות מספיקות במצב זה של צמאון, הגישה לשוקות מופרעת ומשתהה ונוצרים "תורים", ומה שגרוע יותר — אף התנגחויות והתכתשויות. הפתרונות המתאימים: או שוקות בכמות מס' פיקה בשיטת כלים שלובים, או שוקת גדולה מ"המים ההם", שיצאה כאילו מכלל שימוש בעקב המודרניזאציה בצידו.

2. תופעה מעניינת, שרבים ודאי נוכחו בה: כשהפרות יוצאות אחר החליבה מהביתן, הן להוטות אחר המים (איני יודע הסבר לתופעה זו והנני מבקש את יודעי "סוד" זה להשיעור ולפרסמו). כשהציאה ממכון החליבה או מעמדת החליבה היתה לכל פרה לחד, כגון בביתן מטי" פוס טאנדם, הרי די היה בשוקות הרגילות. אך כאשר יוצאות הפרות בקבוצות כגון משרדת דג או מרפת ישנה שבמשק מושבי, הרי נוצר מצב דומה לזה שתואר לעיל. פתרון יעיל ראיתי במשקים אחדים: ליד יציאה ממקום החליבה (לא בשביל ההולכה) סודרה שוקת גדולה (גם היא לפי העקרון של כלים שלובים) והתוצאות הן מפתיעות ממש לגבי התנהגות הפרות. ראיתי גם סדרי שתיה בחצר ההמתנה, ואף לאלה נזקקי הפרות.

תהליך לחודש מארס

הקדמה

מהרבה בחינות, עונת מארס היא העונה היפה ביותר: האקלים נוח בדרך כלל, עומס העבודה, המוטל על האיכר אינו רב מדי, כי עונת הקציר והכנת השטחים לקיץ טרם הגיעה; בשדה מתחיל

בתנאים כגון אלה, הנפגעות ביותר הן המבכירות. מן הראוי לזכור עוד, שלא תמיד השתלטניות והקופצות בראש הן גם הטובות ביותר.

מטרתנו העיקרית היא להגיע לניצול מלא ככל האפשר של המזונות, תוך שאיפה להשיג תפוקה מאקסימאלית תמורת תשומה מינימאלית. דברים אלה נכונים לגבי כל עדר בכל גודל שהוא, ובאופן מיוחד במשק המושבי, שעדרו בזמן האחרון נמצא בתהליך של הרחבה, אבל שטחי הקרקע לייצור מספוא נשארו כשהיו; לגבי משקים כאלה נודעת חשיבות מיוחדת בניצול יעיל של המספוא המשקי.

מסתבר, שבוקרות יעילה אינה מתמצית בחליבה ובזריקת מזון בעלמא! מן ההכרח הוא להשקיע מחשבה גם ב"איך" להגיש את המזון. ישנם כללים ידועים שכדאי לחזור עליהם בהזדמנות זו.

א. כלל ראשון — יש להגיש מזון בכמות שתאכל עד תומה בזמן סביר (תוך 1—2 שעות). לכן יש לבחון וללמוד לגבי כל סוג של מספוא מהי הכמות שהבהמות מסוגלות לאכול בפרק זמן מסוים ובהתאם לכך לקצוב את המנות.

ב. בלילת מזונות שונים כדאית רק כשהיא נעשית מראש תוך כוונה לשפר טעמו של מזון מסוים שבדרך כלל אינו כה ערב לחיך הבהמות; כך, למשל, רצוי להוסיף מעט מזון מרוכז לתחמיץ לא כל כך טעים או מולאסה לקש. גם במקרים אלה יש לקצוב את המנות שייאכלו בפרק זמן כנ"ל.

ג. אם הבוקר מעוניין להאכיל מזון מסוים בכמויות שאין הבהמות מספיקות לאכול בפרק זמן כנ"ל, עליו לחלק את המנה לשתי ארוחות. ד. בכל מקרה של חלוקת מזון — כל מזון שהוא — יש לכלוא את הבהמות. משך הזמן שבו יהיו הבהמות כלואות תלוי בטיב המזון, במידת עסיסיותו או בדרגת היובש שלו, בשעות היום ובאקלים בשעות הארוחה ועוד. הבהמות תישארנה כלואות עד שמחציתן בערך תפסיק את האכילה. במזונות יבשים תופסק האכילה מוקדם יותר ובעסיסיים — מאוחר יותר. לפי הערכתי הרי כליאה למחצית השעה עד שעה תספיק. והבהמות שישוחררו ילכו כרגיל לשתות

תואמת הזנה גדושה את ההזנה היעילה; כדוגמה לאי־תאום תשמש עובדת ההזנה במנות גדולות של תלתן תוך השלמת המנות במזון מרוכז עשיר חלבון. היות וצירופי המנות הם רבים ביותר, ואין אפשרות לפרטם, לכן טוב תעשה כשתתיעץ במדריך שלך. הדבר חשוב במיוחד כאשר היבוי לים למעשה שונים בדרך כלל ממה שהיה צפוי מראש.

כדאי להזכיר שהירק בעונה זו (מארס) הוא בדרך כלל עשיר בחומרים מזינים ואפשר ליצור לא מעט חלב ממנו, אולם חייב אתה לדעת כמה מהמזון הזה אוכלת הבהמה. רצוי עד מאוד שמדי פעם יישקל המזון הירוק (ובכלל כל מזון שהוא) ועל סמך זה אפשר לחסוך במזונות קנויים מבלי לפגוע ברמת התזונה. יש שיטות שקילה פשוטות ביותר, שאפשר לבצע במשק קטן; ואף בעדר גדול משתלמת שקילת המזון המשק, אף אם זה נראה יקר בביצוע חד־פעמי, כגון נסיעה למאזניים הקרובים, או אפילו התקנת מאזניים. ברור שהירק בעונה זו טוב גם באיכות העגלים והעגלות, אך רצוי להוסיף אוזרה: שפע הירק מפתח רבים להגישו במנות גדושות גם לבני־בקר רכים; הם אמנם מוכנים לאכול ברצון את המזון הזה, אך כמויות ירק גדולות באיבוסים של אלה עלולות בדרך כלל לפרוע בתיאבונם בטרם הספיקו לקלוט חומרי מזון בכמויות הדרושות להם. לכן, לוולדות הצעירים תגיש את הירק במנות קטנות בתחילה (כ־3 ק"ג בגיל חודש, לכל היותר) ועם התפתחותם תגדיל את הכמות (בגיל 5 חודשים — עד 10 ק"ג ירק עדין).

החליבה

כפי שציינו לעיל ננצל את הזמן הזה גם למחשבה.

הרבה נכתב ונאמר על מחלות העטין, על נזקן ועל גורמיהן. אין הדברים שייאמרו להלן מבטלים את כל הנאמר על הגורמים הנ"ל עד כה, אך נראה לי שלא די מתעכבים על הדברים הקטנים. לפי דעתי, הרי בעיקר הדברים הפעור־טים הרבים — הם החשובים. הבוקר במשק קטן, החולב זה זמן רב, סיגל לעצמו שיטות עבודה ודרכי חליבה. כאשר העדר היה קטן, או קטן

שפע יכולי ירק; מצב הפרות, בדרך כלל, ודאי טוב, ובמרבית העדרים — תור שפע החלב הגיע. כדאי לנצל מצב זה לעשיה בזמן ואף למחשבה לגבי העתיד הקרוב.

אחזקה

1. עשיה בזמן עם השתפרות מזג האוויר כדאי לסלק כל סידורי המגן החורפיים. פתח את התלָסִים וסלק את אמצעי הסגירה הזמניים. אף ניקוי יסודי ראשוני אפשר לבצע, כגון — הוצאת זבל מהסככות ומתחת לריצפת החריצים; ואם לא לבצע מיד, לפחות לתכנן ולהכין את הביצוע. אל תשכח לנקות את סביבת הרפת ותסלק את כל אשר הצטבר במשך החורף הקשה. יעיד הפרוודור הנאה על טרקלין מתוקן. במכלול עבודות אלו תן זכות קדימה לניקוי יסודי של מקום החליבה ולבדיקה יסודית של האינסטלציה על כל אביזריה: המכונה, הצינורות, הציוד, החשמל (בכללו). גם ניקוי חדרי העזר והמיי־כלים, שיתבצע לפני התחלת העונה הבוערת.

זכור: סידורים יסודיים אלה יקלו עליך את האחזקה בצורה נאותה במשך כל השנה.

2. דאגה לעתיד. בשעת הטיפול היסודי הנ"ל כדאי לשים לב לכל אותם הדברים, הטעונוֹת תיקון או שיפור ולרשום זאת לזיכרון; אולם תזכור שתועלת הרישום תלויה בשני תנאים אלה: (א) אל תרשום על פתק או על קופסת סיגריות שבהזדמנות הראשונה תורקם; שתשים במקום קבוע מחברת או פינקס כדי לרשום בהם את כל הטעון רישום; (ב) שאמנם תעיין מדי פעם ב"תזכורות" שרשמת לעצמך!

כיום אתה עדיין זוכר באיזה מקומות בתצר נוצרו בריכות בוך, אילו הם התריסים והדלתות שלא נסגרו כראוי, אילו הם הסגרים שלא פעלו כדבעי, איזה גג דלף, איזהו המרזב שהיה צר מהכיל את מיהגשם, אילו שוקתות נסתמו או נזלו, אילו כלובי יונקים היו רעועים, וכ"ו וכ"ו, רשום כל זאת ותקן.

ההזנה

נצל ביעילות מאקסימאלית את שפע המזון הטוב שעומד לרשותך בעונת מארס. לא תמיד

החליבה ועוד ועוד.

כמובן שדברים אלה מתייחסים גם לעדר גדול, הנחלב ע"י צוותים רבים ומשתנים; יש לעמוד על השוני בין חולב לחולב, בין צוות לצוות ולגלות את סיבות התקלות, אם מופיעות כאלה.

בביקורי הרבים מזדמן לי לראות שיטות חליבה כה רבות ושונות, עד שנדמה לי שמספר השיטות הוא כמספר החולבים, ואין הבדל בצורת היישוב, מושב או קיבוץ, או בגודל העדר. מכאן גם ברור שלרובם ככולם כדאי להרהר רגע ולברר מה עושים, איך עושים, ואיך כדאי לעשות. הכרחי שהרהור זה יהיה קולקטיבי, דהיינו — שכל הצוות ישתף בו ויסיק את המסקנה המתאימה, ובמשק מושבי ייערך הדיון בקרב המשפחה, כלומר — בקרב אלה שחולבים. חיים שור

מאוד, הרי על פי רוב רק האחד או האחת חלבו. כיום מבוצעת החליבה ע"י אחדים, או בבת אחת, או לסירוגין. או אז דווקא ההבדלים בדרכי החליבה, ובמיוחד בדברים הפעוטים, הם הם שמשפיעים רע מאוד, ואף במידה רבה יותר מאשר שגיאה גסה שמבוצעת בהתמדה. (מובן מאליו שאינני "ממליץ" על עשיית שגיאות גסות בהתמדה!) ברור לי שכל אחד בטוח ששיטותיו הן היעילות ביותר בעולם. יחד עם זה נראה לי שהגיע הזמן לערוך בדיקה, ורצוי תוך שיתוף גורם מבחוץ כגון המדריך, ולהתעניין בראש וראשונה בדברים הפעוטים: צורת ההכנה, הרחיצה, בדיקת הצליפים, הרכבת הגביעים, משך החליבה, צורת הגמירה, הורדת הגביעים וכו'. אפשר לכלול בביקורת זו גם את הפעולות הבלתי ישירות שבחליבה, כגון שפיכת הכדים או שיחרור החלב, ריכוז הפרות והכנסתן לביתן

מיכון החליבה באיראן

חקלאות אחרים ובתעשייה. המיכון משמש אי" פוא אצלנו גם כאמצעי למניעת נטישת הענף. כל הגורמים הנ"ל כמעט ואינם תופסים באיראן; העבודה שם היא זולה והחיסכון בעבודה אינו מצדיק כל עיקר השקעה כה גדולה בהקמת מכון חליבה על כל ציודו; כן אין מחסור בפועלים חקלאיים, כי איראן הינה בראש וראשונה ארץ חקלאית והרוב המכריע של אוכלר סיייתה עדיין חי על החקלאות. ואשר לנוחיות בעבודה, הרי זה גורם בעל ערך יחסי ותלוי במידה רבה באפשרויות למצוא עבודה נוחה יותר במקום נוח יותר; ומבחינה זו אין לראות את העבודה בענף הבקר באיראן כבלתי נוחה באופן מיוחד.

למרות כל האמור לעיל משוכנעים כיום החקלאים המתקדמים האיראניים שבלי מיכון החליבה לא יצליחו להחזיק בעדרים מטופחים ולפתחם, וזאת אמרנו להם מתחילת קשרינו איתם, עוד בטרם הגיע המשלוח הראשון של מבכירותינו למולדתו החדשה.

על התפתחות מהירה למדי במיכון החליבה באיראן מעידים המספרים הבאים: מאז הקמתו והפעלתו של מכון החליבה הראשון על ידי מדריכינו לפני כ-4 שנים, הוכנסו מכונות חליבה ב-17 משקים המחזיקים עדרי בקר מטופח מייבוא. ישנם כעת 12 מכוני חליבה; ב-10 מהם מורכבים קומביינים ואילו ב-2 מורכבות מכונות מיטלטלות, ובעוד 5 רפתים מרכיבים מיתקנים חדשים — ב-3 מהם מכונות מיטלטלות וב-2 קומביינים.

מה חשיבותו של מיכון החליבה במדינה כאיראן? אם נשווה את המניעים, שהביאו למיכון חליבה כה רחב אצלנו, עם אלה של איראן, יתברר שאין כמעט כל קשר ביניהם. אצלנו היו הגורמים להתפתחות המיכון — הרדת הוצאות הייצור, כי שכר העבודה אצלנו גבוה, ומכאן — הגברת כושר התפוקה לכל עובד, כי גם חסרים עובדים בענף הבקר; נימוק נוסף — הקלה בעבודה ובאירגונה מחמת תנאי העבודה הבלתינוחים ברפת לעומת אלה שבענפי